

OKROŽNICA / 2. junij 2015

Hude oblike izkoriščanja delovne sile: delavci, ki se gibljejo ali priseljujejo v EU

1. Katere so hude oblike izkoriščanja delovne sile?

Delo vse dneve v tednu za plačo, ki se izplačuje neredno ali pa se sploh ne, življenje v natrpanih in neprimernih prostorih, ločeno od preostale skupnosti, ali delo brez pogodbe in nenehne grožnje z izgonom so primeri hudih oblik izkoriščanja delovne sile. Uradno se izraz „hude oblike izkoriščanja delovne sile“ nanaša na vse oblike izkoriščanja delovne sile, ki so kaznive v skladu z zakonodajo države članice, v kateri se izkoriščanje pojavi. Medtem ko so v kazenski zakonodaji EU zajete samo nekatere oblike izkoriščanja delovne sile, sta s členom 5 Listine EU o človekovih pravicah prepovedana suženjstvo in prisilno delo, člen 31 pa določa, da imajo vsi delavci pravico do „poštenih in pravičnih“ delovnih pogojev.

2. Kdo so žrtve hudih oblik izkoriščanja delovne sile v EU?

Žrtve hudih oblik izkoriščanja delovne sile so delavci, ki prenašajo delovne pogoje, kaznive v skladu z zakonodajo države, v kateri se to dogaja. Pogosto so izolirani in delajo na poljih, v gospodinjstvih ali na gradbiščih. Ko se njihova zaposlitev konča, pogosto zapustijo državo, v kateri so delali, in jih je nato težko izslediti. Strokovnjaki za pravice delavcev, ki v praksi delajo z žrtvami hudih oblik izkoriščanja delovne sile, pa lahko opišejo njihove izkušnje. Več teh strokovnjakov je svoje vedenje in strokovno znanje delilo v razgovorih z agencijo FRA, ko so sodelovali v razpravah v fokusnih skupinah ali zagotavljali študije primerov.

3. Ali je agencija FRA ugotovila, koliko žrtev hudih oblik izkoriščanja delovne sile je v EU?

Zaradi narave kaznivega dejanja izkoriščanja delovne sile je težko opredeliti število žrtev. Vzroki za to so različne definicije izkoriščanja delovne sile v državah članicah EU, različni ukrepi za boj proti izkoriščanju delovne sile in vsesplošno razširjen pojav pomanjkljivega prijavljanja. Dokazi, ki jih je zbrala agencija FRA, kažejo, da je v državah članicah EU, kjer je definicija izkoriščanja delovne sile širša in je inšpekcijskih pregledov več, več odkritih žrtev in več kazni kot v državah, kjer so definicije strožje. Poskuse količinske opredelitve izkoriščanja delovne sile bi bilo treba obravnavati zelo pazljivo, na primer oceno Mednarodne organizacije dela (MOD), da so v desetletnem obdobju 2002–2011 „v vsakem trenutku po svetu približno tri osebe od tisočih opravljale prisilno delo“. Za boljšo presojo izmerljive razsežnosti izkoriščanja delovne sile je bilo v raziskavi agencije FRA opredeljenih več zelo tveganih panog, v katerih obstaja večja verjetnost, da bodo delavci izkoriščani, vključno s kmetijstvom, gozdarstvom, ribištvom, gradbeništvom, nastanitvenimi in prehrabnimi dejavnostmi, gospodinjstvom in nekaterimi oblikami predelovalne industrije.

4. Kdo je v nevarnosti, da bo v EU postal žrtev hudih oblik izkoriščanja delovne sile?

Obstaja vrsta dejavnikov tveganja, zaradi katerih so delavci še posebej ranljivi za izkoriščanje. Razvrstiti jih je mogoče v naslednje skupine:

- dejavniki tveganja, povezani s pravnim in institucionalnim okvirom države zaposlitve, kot so pomanjkljive preiskave ali premalo spremljanja delovnih pogojev;
- dejavniki tveganja, ki se nanašajo na osebni položaj delavcev, na primer neznanje jezika države, v kateri delajo, nizka izobrazba ali izjemna revščina, ki so jo delavci izkusili v državi izvora;
- dejavniki tveganja na delovnem mestu, kot sta delo v gospodarski panogi, v kateri je veliko izkoriščanja delovne sile, ali tvegan zaposlitveni položaj;
- dejavniki tveganja, ki jih ustvarijo delodajalci, na primer ko ne zagotovijo pogodbe v jeziku, ki ga delavec razume, ne obvestijo delavcev o njihovih pravicah ali povečajo odvisnost delavcev (na primer z zagotavljanjem nastanitve in prevoza ali zaposlitvijo drugih družinskih članov).

5. Kakšno vlogo imajo institucije EU in države članice, če se pojavijo hude oblike izkoriščanja delovne sile?

Države članice EU imajo obveznosti potrebne skrbnosti. To pomeni, da imajo delavci iz druge države, ki jim grozi resna nevarnost, da bodo hudo izkoriščani, pravico do zaščitnih ukrepov, ki jih sprejmejo pristojni organi. Države članice imajo obveznosti, ki izvirajo iz prava EU, da izvajajo inšpekcijske preglede, namenjene odkrivanju primerov izkoriščanja delovne sile, da zaščitijo žrtve, vzpostavijo pravne ukrepe in zagotovijo, da kršilci pridejo pred sodišče.

6. Kaj je edinstvenega pri tej raziskavi?

Je prva takšna raziskava EU, ki celovito obravnava vse oblike kaznivih dejanj izkoriščanja delavcev, ki se gibljejo ali priseljujejo v EU. Zagotavlja dokaze, da:

- so hude oblike izkoriščanja delovne sile v EU vsesplošno razširjene v več panogah (kot so kmetijstvo, gradbeništvo, hotelirstvo in gostinstvo, gospodinjstvo, predelovalna industrija); kljub temu kršitelji ne kaznovano delujejo naprej;
- potrošniki se ne zavedajo, da so lahko proizvodi, ki jih kupujejo, nastali z izkoriščanjem delovne sile, saj ni dovolj zavezujočih standardov ali znamčenja;
- zaradi različnih definicij kaznivega izkoriščanja delovne sile v državah članicah EU praksa, ki je v eni državi kaznivo dejanje, v drugi morda ni.
- Na primer, v državah, kot so Bolgarija, Ciper, Grčija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta in Slovenija, zakoni o posebej izkoriščevalskih delovnih pogojih ščitijo le državljane tretjih držav z neurejenim statusom. V skoraj vseh državah EU delavce z neurejenim statusom prebivališča iz držav, ki niso članice EU, pred hudimi oblikami izkoriščanja delovne sile ščitijo določbe kazenskega prava. Državljanji EU uživajo to stopnjo zaščite le v štirih državah članicah (v Belgiji, Franciji, Nemčiji in na Nizozemskem).

7. Kako so bili zbrani podatki za poročilo?

Uporabljene so bile teoretične in terenske raziskave: pravni in institucionalni okvir hudih oblik izkoriščanja delovne sile je bil raziskan v vseh 28 državah članicah EU, terenske raziskave pa so bile izvedene v 21 državah EU, tj. vseh državah članicah, razen na Danskem, v Estoniji, Latviji, Luksemburgu, Romuniji, Sloveniji in na Švedskem (zaradi omejenih virov). Države članice so bile izbrane, da bi se zagotovilo pokrivanje različnih

geografskih regij, gospodarskih položajev in pravnih tradicij. Terenska raziskava je vključevala 616 strokovnih razgovorov z različnimi skupinami strokovnjakov, ki delujejo na področju izkoriščanja delovne sile, kot so delovni inšpektorati, policija, sodniki ter predstavniki delavcev in delodajalcev, pa tudi 24 razprav fokusnih skupin, na katerih so sodelovale mešane skupine različnih strokovnjakov za pravice delavcev. Poleg tega je bilo v okviru terenskega dela zbranih 217 študij primerov v zvezi s primeri hudih oblik izkoriščanja delovne sile. Te so temeljile na informacijah, ki so jih zagotovili strokovnjaki na ravni držav članic.

8. Kako bi bilo mogoče izboljšati položaj?

- Institucije EU in države članice se lahko na opredeljene dejavnike tveganja odzovejo z vzpostavitvijo preventivnih mehanizmov in mehanizmov spremljanja, pravnega in institucionalnega okvira za sledenje primerov izkoriščanja delovne sile in z inšpekcijskimi pregledi na delovnih mestih. Žrtvam lahko tudi zagotovijo dostop do pravnega varstva s ciljnim podpornimi storitvami, zagotavljanjem informacij o pravicah žrtev, učinkovitimi preiskavami in sodnimi pregoni ter sankcijami za kršilce, odgovorne za izkoriščanje delovne sile.
- Splošna javnost bi se morala zavedati, da je izkoriščanje delovne sile realnost ter da bi nična toleranca koristila vsem delavcem in gospodarskim panogam.
- Sindikati in organizacije civilne družbe bi morali priskočiti na pomoč delavcem, ki se gibljejo ali priseljujejo v EU, ter podpirati pregledna zaposlitvena razmerja s pogodbami o delu, ki so napisane v jeziku, ki ga delavci razumejo, in ki delodajalce zavezujejo, da plače izplačujejo enkrat na mesec, ne pa ob koncu projekta ali sezone.
- Potrošniki bi morali imeti pravico vedeti, ali so bili proizvodi, ki jih kupujejo, narejeni v izkoriščevalskih pogojih. Proizvode in storitve bi zato morala spremljati potrdila ali znamčenja, ki pričajo o poštenih delovnih pogojih.
- Za podjetja bi morala veljati obveznost, da razkrijejo informacije o zaščitnih ukrepih, s katerimi zagotavljajo, da ni izkoriščanja delovne sile; javnosti pa bi morala biti na voljo javna evidenca delodajalcev ali posrednikov pri najemanju delovne sile, obsojenih zaradi izkoriščanja delovne sile.
- Pravica žrtev, da so priznane kot žrtve in imajo dostop do pravnega varstva, ne bi smela biti odvisna od rezidentskega statusa. Dostop do nadomestila morajo imeti ne glede na to, kakšen je njihov rezidentski status.

9. Kako bo agencija FRA spremljala rezultate raziskave?

Da bi agencija FRA boljše razumela izkušnje in potrebe žrtev, načrtuje nadaljevalni projekt, v okviru katerega bodo opravljeni razgovori z delavci, ki so v EU že doživeli katero od oblik izkoriščanja delovne sile, ali za katere obstaja nevarnost, da jo bodo doživeli.

Poleg tega bo spodbujala uporabo rezultatov raziskave za spremembo politike. To bo dosegla v tesnem sodelovanju z institucijami, kot so Evropska komisija, Evropski parlament, Svet Evrope, Mednarodna organizacija dela (MOD), Mednarodna konfederacija sindikatov (ITUC) in Evropska konfederacija sindikatov (ETUC), ter drugimi agencijami EU, kot sta Eurofound in Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA). Tesno bo sodelovala tudi z državami članicami in organizacijami civilne družbe ter spodbujala medije, naj osveščajo o hudih oblikah izkoriščanja delovne sile v EU.

Za več informacij se obrnite na službo za odnose z javnostmi pri Agenciji EU za temeljne pravice:

E-naslov: media@fra.europa.eu / Tel.: +43 158030642